

Wagner Ryszard (1813-1883)

Ryszard Wagner stworzył nową koncepcję dzieła scenicznego — dramat muzyczny, będący idealną symbiozą słowa, muzyki, dramatu i sztuki reżyserskiej. Aby zrealizować swój ideał, sam pisał libretta

W młodości Wagner interesował się głównie literaturą (uwielbiał Szekspira), a edukację muzyczną rozpoczął stosunkowo późno, bo w wieku 14 lat. Podjął wprawdzie studia muzyczne, ale po 6 latach je przerwał i dalszą wiedzę muzyczną zdobywał już sam, gromadząc doświadczenia jako chórmistrz w teatrze w Würzburgu. W 1833 r. napisał pierwszą [opere](#) — *Boginki*, która jednak nie została wystawiona. W kolejnych latach Wagner często przenosił się z miejsca na miejsce w poszukiwaniu pracy i dochodu, który pozwoliłby mu komponować. Na dłużej zatrzymał się w Rydze, gdzie został dyrektorem teatru muzycznego, ale po dwóch latach pobytu (w 1839 r.) musiał stamtąd potajemnie uciekać, w obawie przed wierzycielami. Udał się do Paryża, gdzie poznał Meyerbeera, [Berliozę](#) i [Liszta](#), z którym związała go dożygonna przyjaźń, tam też ukończył swoje pierwsze dwa wybitne dzieła: opery *Rienzi* (1840 r.) i *Der fliegende Holländer* (*Holender tułacz*, 1841 r.). Kolejnym przystankiem było dla Wagnera Drezno, gdzie wystawił z sukcesem *Rienzi* i objął stanowisko operowego kapelmistrza. W Dreźnie powstały też opery *Tannhäuser* (1845 r.) i *Lohengrin* (1848 r.), które są już zapowiedzią idei dramatu muzycznego.

W 1848 r. włączył się Wagner aktywnie w rewolucyjny ruch Wiosny Ludów. Po stłumieniu powstania w Dreźnie musiał więc emigrować i osiadł w Szwajcarii. Lata wygnania solidnie przepracował. Po napisaniu teorii dzieła operowego (*Opera i dramat*, 1851 r.) rozpoczął pracę nad monumentalnym cyklem czterech oper (tetralogia) pt. *Der Ring des Nibelungen* (*Pierścień Nibelunga*), doprowadzając do końca całe libretto i muzykę do dwóch pierwszych części — *Das Rheingold* (*Złoto Renu*, 1854 r.) oraz *Die Walküre* (*Walkiria*, 1856 r.). Komponowanie trzeciego ogniwa, *Zygfryda*, porzucił jednak dla *Tristana i Izoldy* (1859 r.), swego najbardziej osobistego arcydzieła, zainspirowanego zakazaną miłością do Matyldy Wesendonck.

Ryszard Wagner, Cwał Walkirii z II części dramatu muzycznego Walkiria (tetralogia Pierścień Nibelunga)

W 1862 r., po ogłoszeniu politycznej amnestii, Wagner mógł wrócić do ojczyzny. Wówczas na jego drodze pojawił się król

bawarski Ludwik II, wielki mecenas sztuki, w którym kompozytor znalazł i protektora, i przyjaciela. Król spłacił jego długi i wystawił w teatrze dworskim w Monachium *Tristiana i Izoldę* (1865 r.). Na skutek dworskich intryg i osobistych perturbacji (kolejna zakazana miłość) musiał jednak Wagner opuścić Monachium. Wyjechał w okolice Lucerny, gdzie dokończył *Die Meistersinger von Nürnberg* (*Śpiewaków norymberskich*).

W roku 1872 Wagner przeniósł się do Bayreuth, gdzie dzięki pomocy finansowej króla i przyjaciół mógł zacząć urzeczywistniać marzenie swego życia — budowę wielkiego teatru przeznaczonego do wykonywania własnych dramatów muzycznych. Otwarcie gmachu odbyło się w 1876 r. — do tego czasu Wagner ukończył pozostałe ogniwa *Pierścienia: Zygryda i Zmierzch bogów* (*Götterdämmerung*), a kompletne dzieło wystawiono podczas czterech kolejnych wieczorów. Urzeczywistnił w ten sposób swą koncepcję *totalnego dzieła sztuki* (*Gesamtkunstwerk*) — połączenia dramatu, muzyki i poezji w idealną całość. Taką integrację umożliwiło zastosowanie tzw. *leitmotywów* — tematów muzycznych o aluzyjnych znaczeniach, odnoszących się do postaci, idei, rzeczy, które zmieniają się i rozwijają wraz z akcją dramatyczną. Ważna jest także *niekończąca się melodia* — muzyka w *Pierścieniu* nie milknie aż do opadnięcia kurtyny. W teatrze w Bayreuth, swej „świętyni sztuki”, wystawił Wagner także *Parsifala* (1882 r.) — swoiste misterium religijne oparte na wątku zbawienia przez miłość. Po premierze wyjechał do Wenecji, gdzie zmarł na serce, ale jego ciało pochowano w Bayreuth.

Ryszard Wagner, preludium do I aktu dramatu muzycznego Parsifal

Największą zasługą Wagnera jest stworzenie koncepcji reformy sztuki operowej, która wywarła wielki wpływ na dalszy rozwój muzyki. Nie bez znaczenia jest też jego nowatorski język muzyczny, który — na przykładzie *Tristana* — niektórzy historycy uważają za zapowiedź atonalności. Wobec muzyki Wagnera nie można pozostać obojętnym — do dziś wywołuje silne, skrajne emocje. Niektórzy jej nie znoszą, ale też ludzie z całego świata co rok pielgrzymują do Bayreuth, by usłyszeć i zobaczyć Wagnerowskie arcydzieła.

dr hab. Iwona Lindstedt

Ciekawostki

Tetralogia *Pierścień Nibelunga* to aż 18 godzin muzyki — najdłuższe dzieło operowe wszech czasów!

Wagner dokonywał licznych innowacji nie tylko w zakresie muzyki. W teatrze w Bayreuth wprowadził np. zwyczaj przyciemniania audytorium podczas wykonania oraz usytuował orkiestrę w kanale pod sceną tak, by nie była widoczna dla publiczności.

Na publiczny wizerunek Wagnera mają po dziś dzień wpływ jego antysemickie poglądy oraz ich nazistowskie konotacje (ulubiony kompozytor Hitlera). Ze względu na nie, muzyka Wagnera nie jest grana w Izraelu, a próby jej wykonania wywołują gwałtowne protesty.